

СТАНОВИЩЕ

за труда на Маргарита Серафимова „Пространството и наративният текст. Ролята на местата в конструирането на смисъла“, дисертация за присъждане на научната степен „доктор на науките“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата)

Дисертацията на Маргарита Серафимова има за свой обект един от актуалните проблеми на съвременното литературознание, който, въпреки натрупаната през последните десетилетия огромна маса метатекстове, не престава да бъде актуален. Това е може би така, защото след интерпретацията на общото за световните литература и култура идва ред на частното, на спецификата на време-пространствените отношения във всеки един национален вариант. В същото време анализът на пространствено-времевия континуум в нашата съвременност надхвърля границите на една конкретна наука (литературознанието) и включва сложния полилог на хуманитарните науки като не пренебрегва и постиженията на тези, които са извън пределите на хуманитаристиката. От тази позиция трудът, представен от дисертантката, има амбицията да предложи български прочит на проблема, като отчете детайлно и критично натрупания световен опит. Маргарита Серафимова успява да превърне във впечатляващо предимство на своето изследване положението си на български литературовед като използва максимално средищността на нашата култура между Изтока и Запада. Ако много от цитираните в труда наблюдения са съсредоточени върху своя културен ареал и игнорират написаното в други изследователски традиции (например рядко може да се срещне западен литературовед, цитиращ Юри Лотман или Георги Гачев), то дисертантката съчетава подходите на западното литературознание и хуманитаристика като цяло с класическите идеи на руското и източноевропейското научно търсене. Това е несъмнен принос на нейния текст, който по този начин придобива изключително всеобхватен и информативен характер.

Своя опит за анализ на начините, по които хората изграждат своите представи за света и ги предават посредством словото, Серафимова базира върху литературни текстове от античността до нашата съвременност. Пространството е предмет на анализ и като част от поетиката на литературния текст и като инструмент на неговото конципиране. В дисертацията е обхванат и критично осмислен огромен емпиричен материал. Изключително важен и приносен е стремежът на авторката да свърже вижданията за пространството и времето на автори от древността и средновековието

със съвременните интерпретации на проблема, попили в себе си както напластяванията на човешкото знание през вековете, така и подходите на психологията и психоанализата, на когнитивната лингвистика, семиотиката и феноменологията.

Дисертантката демонстрира изключително задълбочено познаване на различните виждания за използването на времевите и пространствени маркери и функционалната натовареност на топосите в литературните текстове и общия контекст на културата. Отчетени са теоретичните възгледи на впечатляващ брой изследователи, принадлежащи към различни поколения, национални школи и разнообразни тенденции във философията, литературознанието, културологията. Впечатляващо е нейното независимо мислене, без да робува на авторитети или да се смущава от недостатъчната известност и престиж на други. Теоретичните разсъждения са щедро илюстрирани с примери от различни национални литератури. Имената и текстовете биха могли да бъдат, разбира се, още и още, но това би размило целенасочеността на изследването. Затова трябва да бъдат приветствани самодисциплината и чувството за мяра на авторката. От друга страна дисертацията може да послужи за отправна точка за бъдещи търсения. Особено ценно е обръщането към добре познати на читателя български класически текстове. Така Маргарита Серафимова продължава започнатото от редица изтъкнати български учени (Р. Коларов, С. Ангелова, М. Неделчев, И. Дичев, Н. Аретов, М. Кирова и др.) осмисляне на време-пространството в нашата литература. В същото време тези текстове, положени до добре известни образци на световната литература от античността до наши дни онагледяват постиженията на българските автори и подчертават неразривната връзка на творчеството им със световното литературно наследство.

Трябва да се отбележи и постепенното стесняване на изследователския фокус от основополагащи проблеми към теоретизиране на различни измерения на понятията за време и пространство, а след това към конкретни анализи на интерпретациите им в литературни творби. Това е и логиката на структурирането на внушителното по обем и по обхват изследване, състоящо се от пет глави, в които обстойно се разглеждат фундаментални аспекти на избрания научен проблем. Библиографската справка е обширна, представителна и включва заглавия на български, английски, френски и руски език. Наблюденията на авторката са апробирани в десет статии по темата на дисертацията, публикувани у нас и в чужбина, предимно във френски издания, няколко изяви на научни форуми и най-вече в преподавателската практика на Серафимова в рамките спецкурсoвете „Литературни образи на града“ (2005-2006 г.) и

„Пространството в литературния текст“ (2013-2014), четени от нея в СУ „Св. Климент Охридски“.

Въпреки респектиращата сложност на избраната изследователска задача, текстът е четивен и увлекателен, поднесен интелигентно и с изключително чувство за мярка. Трябва да се отбележи подчертаната прецизност по отношение на използваната в изследването терминология. Всеки термин е обяснен с присъщите му смислови нюанси в трудовете на един или друг изследовател и са отбелязани интерпретативните разлики. Това безспорно повишава информативността на изследването и запознава аудиторията с редица труднодостъпни трудове, голяма част от които не са превеждани на български език. Впечатляващата ерудиция на авторката е вплетена в текста без да се натрапва. Серафимова умее да накара читателя на нейния труд да премисля казаното и да го съотнесе със собствения си опит. Прави впечатление, че даже задължителните тривиалнозвучащи рубрики на автореферата са оформени с усет, оригинално, но в същото време ненатрапчиво. Впрочем, последният отразява напълно проблематиката, структурата и възприетите изследователски подходи.

Представеният от Маргарита Серафимова текст е приносен труд, запълващ съществена лакуна в българската литературна наука и по-общо казано в българската хуманитаристика. Убедено препоръчвам трудът да бъде публикуван като отделна книга, която да бъде използвана в курсовете по теория на литературата в българските университети.

Широката научна компетентност на авторката, добре премисленото и целенасочено преследване на поставените изследователски цели, задълбоченият анализ на специфично българските литературни интерпретации на времето и пространството са основание дисертацията „Пространството и наративният текст. Ролята на местата в конструирането на смисъла“ да бъде успешно защитена. Предлагам на уважаемото жури да присъди на Маргарита Серафимова научната степен „доктор на науките“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата).

София,

18. 08. 2016 г.

Проф. д-р Ангелина Вачева,

СУ „Св. Климент Охридски“